

Kulturmiljølovutvalget

Dato: 31.01.2023
Saksref.: 202300118-2
Deres ref.:
Sider: 2

Innspill til kulturmiljølovutvalget

Norsk jernbanemuseum takker for muligheten til å gi innspill til kulturmiljølovutvalget.

Jernbanen har gjennom et århundre vært med på å forme det samfunnet vi kjenner i dag. De materielle kulturminnene og kulturmiljøene med jernbanetilknytning er omfattende, både i mengde, bredde og geografisk spredning. Staten har hele tiden vært den største aktøren innen den norske jernbanevirksomheten, men det er og har vært en rekke private eiere og driftere av både bygningsmasse, jernbaneteknisk infrastruktur og rullende materiell. I dag er størstedelen av infrastruktur og bygningsmasse innen jernbanen forvaltet av Bane NOR. Bane NOR er eid av Samferdselsdepartementet og har siden 2021 arbeidet med Landsverneplan for jernbanens kulturminner etter avtale med Jernbanedirektoratet. Landsverneplanen skal omfatte de faste materielle kulturminnene som vurderes som verneverdige.

Norsk jernbanemuseum (NJM) er det nasjonale jernbanemuseet i Norge og er organisert som en statlig etat med det formål å formidle og forvalte den norske jernbanevirksomhetens historie. NJM fungerer som fagetat for Jernbanedirektoratet i saker knyttet til museets kompetansefelt og forvalter tilskuddsordningen til kulturminner i jernbanesektoren. NJM er den nest største eieren av historisk togmateriell i Norge, etter den frivillige stiftelsen Norsk Jernbanearv. 71 av de 165 historiske enhetene eid av Norsk jernbanemuseum er deponert bort og ivaretas av frivilligheten, museumsbanene eller andre museer. I 2022 lanserte NJM [Landsverneplan for rullende materiell i jernbanen](#).

Rundt 127 kilometer av banestrekningene Bane NOR forvalter er fredet. Fredningen omfatter jernbanens infrastruktur med deler av tilhørende bygningsmasse, som stasjoner, godshus, vokterboliger, vanntårn, venteskur, tralleskur og liknende. Bane NORs eiendomsportefølje omfatter 406 fredede eller vernede bygninger (2021). I tillegg kommer bygningsmasse og annet som er å regne som kulturminner med jernbanehistorisk tilknytning eid av bedrifter, frivillige organisasjoner, privatpersoner etc.

Jernbanestrekninger driftet av etablerte museer kalles museumsbaner. Museer med ansvar for museumsbaner tar vare på, og formidler, materiell og immateriell kulturarv knyttet til alle sider av jernbanedriften i Norge. Det er sju slike museumsbaner her i landet, og museene som forvalter disse er knyttet sammen i Nettverk for museumsbaner og jernbanehistorie. En del av disse forvalter eiendom eid av Bane NOR, mens andre er eid av stiftelser eller frivillige foreninger.

Skinnegående/rullende materiell og immateriell kulturarv

Siden år 2000 har kulturminneloven gitt hjemmel for fredning av fartøy. I henhold til Landsverneplan for rullende materiell i jernbanen, er omfanget av verneverdig historisk materiell i jernbanen rimelig likt det som er omfattet av [Verneplan for flytende kulturminner](#). Det er ellers også stort sammenfall mellom de praktiske sidene av fartøyvern og vern av skinnegående/rullende materiell, mens eierforholdene er enklere når det gjelder sistnevnte da majoriteten av jernbanesektorens verneverdige materiell er fordelt mellom bare to aktører.

I 2023 utarbeidet Jernbanedirektoratet [Plan for historisk togmateriell](#). Denne anbefaler en rekke tiltak for vern av materiell fra jernbanesektoren, men behandler ikke spørsmål om formelt vern eller fredning av slikt materiell.

Norsk jernbanemuseum anbefaler at muligheten for fredning av skinnegående/rullende materiell etter modell fra fartøyvernet utredes.

Drift og vedlikehold av historisk skinnegående/rullende materiell er i stor grad basert på handlingsbåren kunnskap. *Norsk jernbanemuseum anbefaler også at utvalget bringer dette perspektivet inn i sine varslede drøftinger om immateriell kulturarv.*

Kulturmiljøforvaltningen – organisering og myndighet

De materielle sporene etter jernbanehistorien har i mange tilfeller en karakter som utfordrer en modell med regional forvaltning. Jernbanelinjer kan krysse flere fylkeskommuner, bygninger, infrastruktur og materiell ble flyttet eller benyttet på flere strekninger. Jernbanelinjer og andre deler av kulturmiljøer fra jernbanesektoren er også i mange tilfelle arealkrevende og konflikter mellom vern og utbygging foregår nærmest kontinuerlig spredt utover store deler av landet.

Basert på faktorene over, anbefaler Norsk jernbanemuseum ikke en ytterligere overføring av oppgaver knyttet til jernbanens kulturminner og kulturmiljøer fra Riksantikvaren til fylkeskommunene.

Med vennlig hilsen

Eirik Kristoffersen
Direktør

Kopi: Samferdselsdepartementet, Anders Andgard

Vedlegg: [Vedlegg]

Dokumentet er godkjent elektronisk og sendes uten signatur